

การทำหนังสือสัญญาระหว่างประเทศตามรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบ
ระหว่างประเทศสาธารณรัฐเช็กและประเทศไทย

CONSTITUTIONAL TREATY-MAKING:
A COMPARATIVE STUDY OF THE CZECH REPUBLIC AND THAILAND

กมล ตันจินวัฒนกุล*

สาขานิติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม นครพนม ประเทศไทย

Kamol Tanchinwuttanakul*

Department of Law, Faculty of Liberal Arts and Science, Nakhon Phanom University, Nakhon Phanom, Thailand

*E-mail: kamollanla@seznam.cz

Received: 20-03-2026

Revised: 05-05-2026

Accepted: 05-05-2026

บทคัดย่อ

บทความนี้วิเคราะห์เปรียบเทียบกระบวนการทำหนังสือสัญญาระหว่างสาธารณรัฐเช็กและประเทศไทย ใน 5 มิติหลัก ซึ่งผลการวิจัยพบว่า 1) สาธารณรัฐเช็กใช้ระบบเอกนิยมที่ยอมรับกฎหมายสากลโดยตรง ต่างจากไทยที่ยังยึดทวินิยมอย่างเคร่งครัดจนจำกัดการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน 2) รัฐธรรมนูญเช็กจำกัดภารกิจทหารเพียงการป้องกันประเทศและให้รัฐสภาตรวจสอบการส่งกำลังพล ขณะที่ไทยยังมีบทบัญญัติเรื่องการทำสงครามที่ย้อนแย้งกับมาตรฐานสากลและขาดการตรวจสอบ 3) สาธารณรัฐเช็กมีการจำแนกประเภทสนธิสัญญาชัดเจน ต่างจากไทยที่มาตรา 178 ยังมีความคลุมเครือและต้องพึ่งพาการตีความรายกรณี 4) กลไกการมีส่วนร่วมของไทยมีความซับซ้อนจนลดทอนประสิทธิภาพวิเทศব্য และ 5) สาธารณรัฐเช็กมีระบบตรวจสอบล่วงหน้า ที่เปิดกว้างให้ฝ่ายนิติบัญญัติเสนอคดีได้ แต่ไทยจำกัดสิทธิเพียงฝ่ายบริหาร ผู้วิจัยจึงเสนอแนะให้ปฏิรูปมาตรา 178 แห่งรัฐธรรมนูญไทย โดยบัญญัติรับรองกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ ปรับปรุงภารกิจทหารให้สอดคล้องกับสากลและตรวจสอบได้ เปลี่ยนมาใช้ระบบระบุประเภทสนธิสัญญาที่จะต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาให้ชัดเจน และกำหนดให้รัฐสภาสามารถเสนอเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญตรวจสอบความชอบของสนธิสัญญาก่อนการให้สัตยาบัน เพื่อระบบการรับกฎหมายระหว่างประเทศและหนังสือสัญญาระหว่างประเทศเข้ามามีผลภายในประเทศไทยที่เป็นสากลอย่างเป็นนิติรัฐ

คำสำคัญ: การทำหนังสือสัญญาระหว่างประเทศ รัฐธรรมนูญ สาธารณรัฐเช็ก

ABSTRACT

This article presents a comparative analysis of the treaty-making processes between the Czech Republic and Thailand across five primary dimensions. The research findings reveal that: 1) the Czech Republic adopts a monist system that directly incorporates international law, whereas Thailand strictly adheres to a dualist approach, thereby limiting the scope of human rights protection; 2) the Czech Constitution restricts military missions to national defense and mandates parliamentary oversight for troop deployments, while Thai constitutional provisions regarding "war-making" remain inconsistent with international standards and lack sufficient oversight; 3) the Czech Republic employs a clear classification of treaties, in contrast to Thailand's Section 178, which remains ambiguous and reliant on ad hoc judicial interpretations; 4) Thailand's public participation mechanisms are redundant, hindering the efficiency of foreign policy execution; and 5) the Czech Republic utilizes an ex-ante review system that empowers the legislature to initiate cases, whereas Thailand restricts this standing to the executive branch. Consequently, the researcher proposes a reform of Section 178 of the Thai Constitution by formally recognizing international customary law, aligning military missions with international standards under parliamentary oversight, adopting an "enumeration" system to clearly define treaties requiring parliamentary approval, and granting standing to the parliament to seek ex-ante review from the Constitutional Court, in order to ensure that the incorporation of international law and treaties into Thailand is consistent with international standards and truly upholds the rule of law.

Keywords: Treaty-Making, Constitution, Czech Republic

บทนำ

ในระบอบโลกยุคปัจจุบัน ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายภายในไม่ได้เป็นเพียงเรื่องของการรักษาอธิปไตยในทางเนื้อหาเท่านั้น หากแต่เป็นเรื่องของกระบวนการทางรัฐธรรมนูญในการสร้างความผูกพันและตรวจสอบความชอบของพันธกรณีสากลที่มีพลวัตสูงขึ้น สาธารณรัฐเช็กถือเป็นตัวอย่างของรัฐอารยะที่มีรากฐานทางนิติรัฐเข้มแข็ง โดยเฉพาะภายหลังการเปลี่ยนผ่านทางการเมืองจากระบอบคอมมิวนิสต์สู่การเป็นสมาชิกสหภาพยุโรป ซึ่งมีการปฏิรูประบบการทำสนธิสัญญาให้มีความเป็นเอกภาพและชัดเจน ในขณะที่ประเทศไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 178 ยังคงเผชิญกับข้อจำกัดทางเทคนิคนิติศาสตร์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำสนธิสัญญาและความแน่นอนทางกฎหมาย

บทความวิจัยฉบับนี้มุ่งเน้นการศึกษาเชิงเปรียบเทียบระหว่างสาธารณรัฐเช็กและประเทศไทย โดยผู้วิจัยได้กำหนดกรอบการวิเคราะห์ที่สอดคล้องกันใน 5 มิติหลัก เพื่อชี้ให้เห็นถึงจุดแข็งและข้อบกพร่องในเชิงโครงสร้างที่ประเทศไทยควรได้รับแก้ไขปรับปรุง ดังนี้

1. การวิเคราะห์เปรียบเทียบทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายภายใน ศึกษากระบวนการทัศน์ของสาธารณรัฐเช็กที่ละทิ้งทฤษฎีทวินิยมสู่เอกนิยมแบบโดยตรง (Direct monism) เพื่อยกระดับสิทธิมนุษยชน เปรียบเทียบกับความตึงตัวของทฤษฎีทวินิยมโดยเคร่งครัดในไทยที่ยังขาดการรับรองกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศอย่างเป็นรูปธรรม

2. การวิเคราะห์เปรียบเทียบอำนาจบัญชาการกองทัพและข้อจำกัดภารกิจทางทหารภายใต้หลักนิติรัฐสากล วิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างภารกิจเพื่อการป้องกันประเทศของสาธารณรัฐเช็กกับสภาวะย้อนแย้งในการรับรอง “การทำสงคราม” ของไทย รวมถึงช่องว่างทางกฎหมาย (Legal gap) ในการตรวจสอบการส่งกำลังพลไปปฏิบัติหน้าที่นอกราชอาณาจักรโดยฝ่ายนิติบัญญัติ

3. การวิเคราะห์เปรียบเทียบกลไกการคัดกรองประเภทสนธิสัญญาและความแน่นอนทางกฎหมาย เปรียบเทียบระบบการจำแนกประเภทสนธิสัญญาที่ชัดเจนของสาธารณรัฐเช็กกับการใช้ถ้อยคำที่กว้างขวางในมาตรา 178 วรรคสอง ของไทยซึ่งก่อให้เกิดปัญหาการตีความรายกรณี (*ad hoc* interpretation) ตามบรรทัดฐานของศาลรัฐธรรมนูญ

4. การวิเคราะห์เปรียบเทียบสมดุลระหว่างการมีส่วนร่วมของประชาชนกับประสิทธิภาพในการทำสนธิสัญญา พิจารณาความจำเป็นของกลไกการมีส่วนร่วมและมาตรการเยียวยาตามมาตรา 178 วรรค 4 ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าอาจสร้างขั้นตอนที่ซ้ำซ้อนและลดขีดความสามารถในการแข่งขันในเวทีระหว่างประเทศเมื่อเทียบกับรูปแบบของสาธารณรัฐเช็กที่มุ่งเน้นเฉพาะกรณีสำคัญยิ่งยวด

5. การวิเคราะห์เปรียบเทียบเขตอำนาจศาลรัฐธรรมนูญและดุลยภาพแห่งอำนาจในการตรวจสอบสนธิสัญญา ศึกษาข้อบกพร่องเชิงโครงสร้างในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญที่จำกัดสิทธิการเสนอคัดเพียงเฉพาะฝ่ายบริหารเพื่อเสนอแนะทางการเพิ่มสิทธิให้ฝ่ายนิติบัญญัติสามารถตรวจสอบก่อนการให้สัตยาบัน (*ex-ante* review)

จากการศึกษาวิเคราะห์เชิงลึก ผู้วิจัยมุ่งหวังให้ข้อเสนอแนะเชิงปฏิรูปในบทความวิจัยฉบับนี้เป็นฐานคิดสำคัญในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 เพื่อสร้างระบบการทำหนังสือสัญญาระหว่างประเทศและเรื่องอื่นที่เกี่ยวข้องกับกิจการระหว่างประเทศที่ตรวจสอบได้ โปร่งใส และสอดคล้องกับหลักนิติรัฐและมาตรฐานกฎหมายระหว่างประเทศอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์การวิจัย

การศึกษาวិเคราะห์เรื่อง “การทำหนังสือสัญญาระหว่างประเทศตามรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบระหว่างสาธารณรัฐเช็กและประเทศไทย” มีวัตถุประสงค์หลัก ดังนี้

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์เปรียบเทียบกระบวนทัศน์ทางทฤษฎีว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายภายใน รวมถึงหลักเกณฑ์การยอมรับกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศของสาธารณรัฐเช็กและประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ข้อขัดแย้งด้านหน้าที่ของผู้บริหารสูงสุดในการบัญชาการกองทัพ การกึ่งทางทหารภายใต้หลักนิติรัฐสากลและกลไกการตรวจสอบโดยรัฐสภาในการส่งกำลังพลไปปฏิบัติหน้าที่นอกราชอาณาจักร
3. เพื่อเปรียบเทียบกลไกการคัดกรองและจำแนกประเภทสนธิสัญญาที่ต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา เพื่อสร้างแนวทางความแน่นอนทางกฎหมายและบริหารจัดการอุปสรรคในการตีความบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ
4. เพื่อวิเคราะห์ความสมดุลระหว่างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนกับประสิทธิภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันของรัฐในการดำเนินวิเทศব্যและทำหนังสือสัญญาระหว่างประเทศ
5. เพื่อเสนอแนะแนวทางเชิงนโยบายและนิติวิธีในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการทำหนังสือสัญญาระหว่างประเทศและการเพิ่มบทบาทตรวจสอบของศาลรัฐธรรมนูญและฝ่ายนิติบัญญัติให้สอดคล้องกับหลักนิติรัฐและมาตรฐานกฎหมายระหว่างประเทศอย่างแท้จริง

บททวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดสำคัญ 5 ประการ เพื่อใช้เป็นบรรทัดฐานในการวิเคราะห์เปรียบเทียบ ดังนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายภายใน ศึกษามิติของทฤษฎีทวินิยม (Dualism) ที่ต้องมีการอนุมัติการกฎหมาย และ เอกนิยม (Monism) ที่รวมกฎหมายเป็นระบบเดียว รวมถึงพหุนิยม (Pluralism) เพื่ออธิบายการดำรงอยู่ร่วมกันของระบบกฎหมายหลายระดับ
2. การแบ่งปันอธิปไตยและการรับรองกฎหมายสากล แนวคิดการโอนอำนาจบางส่วนให้องค์กรเหนือชาติ และหลักการมีผลโดยอัตโนมัติ (Automatic incorporation) เพื่อรับรองกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศเข้าสู่ระบบกฎหมายภายในโดยอัตโนมัติ
3. นิติรัฐกับการจำกัดอำนาจทางการเมือง หลักการห้ามใช้กำลังและการทำสงครามรุกราน ตามกฎบัตรสหประชาชาติ ควบคู่กับหลักการตรวจสอบถ่วงดุล (Checks and balances) โดยฝ่ายนิติบัญญัติในการส่งกำลังพลไปปฏิบัติหน้าที่ต่างแดน
4. หลักความชัดเจนแน่นอนทางกฎหมาย (Legal certainty) มุ่งขจัดถ้อยคำที่คลุมเครือ (Vague terms) ในรัฐธรรมนูญ โดยใช้หลักการแจกแจงรายการ (Enumeration) เพื่อสร้างมาตรฐานการตีความขอบเขตสนธิสัญญาที่พยากรณ์ผลได้

5. การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญล่วงหน้า กลไกเชิงป้องกันเพื่ออ้างไว้ซึ่งหลักความสูงสุดของรัฐธรรมนูญ โดยตรวจสอบความสอดคล้องของสนธิสัญญาก่อนการให้สัตยาบัน เพื่อป้องกันความขัดแย้งระหว่างประเทศ

สมมติฐาน

1. การนำแนวคิด พหุนิยมทางกฎหมาย (Legal pluralism) มาเป็นแกนหลักในการแก้ไขรัฐธรรมนูญ จะช่วยสร้างกลไกที่ยืดหยุ่นในการสอดประสาน (Coordination) ระหว่างกฎหมายไทยและบรรทัดฐานระหว่างประเทศซึ่งจะช่วยลดข้อขัดแย้งทางนิติวิธีและยกระดับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนให้เป็นไปตามมาตรฐานสากลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การจำกัดขอบเขตอำนาจทหารไว้เพียง “การป้องกันประเทศ” และการกำหนดให้รัฐสภาต้องให้ความเห็นชอบในการส่งกำลังพลไปต่างประเทศ จะช่วยยกระดับหลักนิติรัฐและสร้างความปลอดภัยในการใช้อำนาจของฝ่ายบริหารให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายสากล

3. การเปลี่ยนเกณฑ์การจำแนกประเภทสนธิสัญญาจากถ้อยคำทั่วไปที่คลุมเครือ มาเป็นการ “ระบุประเภทชัดเจน” จะช่วยลดปัญหาความไม่แน่นอนทางกฎหมายและสร้างมาตรฐานความเข้าใจที่ตรงกันระหว่างรัฐสภา รัฐบาล และศาลรัฐธรรมนูญ

4. การพิจารณาตักเตือนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ซ้ำซ้อนในสนธิสัญญาทั่วไป (ตามมาตรา 178 วรรคสี่) โดยหันมาเน้นการตรวจสอบผ่านระบบตัวแทนโดยชอบธรรม (Parliamentary review) จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศในเวทีโลกโดยไม่เสียหลักการประชาธิปไตย

5. การกำหนดเขตอำนาจศาลรัฐธรรมนูญให้ครอบคลุม การตรวจสอบล่วงหน้า โดยกำหนดสิทธิให้ฝ่ายนิติบัญญัติสามารถเสนอคดีได้ จะส่งผลให้เกิดดุลยภาพแห่งอำนาจที่สมบูรณ์และป้องกันสภาวะความขัดแย้งระหว่างประเทศของไทยได้อย่างยั่งยืน

กรอบแนวคิดของการวิจัย

การศึกษานี้มีกรอบแนวคิดมุ่งวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างระบบกฎหมายของสาธารณรัฐเช็กและประเทศไทยใน 5 มิติหลัก ได้แก่ กระบวนทัศน์ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายภายใต้แนวคิดพหุนิยมทางกฎหมาย ขอบเขตอำนาจหน้าที่ทางการทหารภายใต้หลักนิติรัฐสากล ระบบการจำแนกประเภทสนธิสัญญาตามหลักความชัดเจนแน่นอนทางกฎหมาย กลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนเทียบกับประสิทธิภาพในการดำเนินวิเทศব্য และเขตอำนาจพร้อมสิทธิในการเสนอคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญผ่านกลไกการตรวจสอบล่วงหน้า เพื่อมุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ในการสร้างดุลยภาพแห่งอำนาจระหว่างฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ ควบคู่ไปกับการป้องกันสภาวะความขัดแย้งระหว่างประเทศ อันจะนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงปฏิรูปในการแก้ไข

เพิ่มเติมมาตรา 178 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ให้มีความสอดคล้องกับความเป็นนิติรัฐและมาตรฐานสากลแห่งกฎหมายระหว่างประเทศอย่างเป็นรูปธรรม

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) ตามแนวทางนิติศาสตร์สำนักกฎหมายบ้านเมือง (Legal positivism) เชิงกฎหมายเปรียบเทียบโดยมุ่งวิเคราะห์และสังเคราะห์เหตุผลจากบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน (Positive law) ผ่านกระบวนการใช้ตรรกะวิธีทางนิติศาสตร์เพื่อหาข้อสรุปจากหลักการทั่วไปไปสู่กรณีเฉพาะ (Deductive reasoning) ตามแนวทางของ Tanchinwuttanakul (2021)

ผลการวิจัย

การทำหนังสือสัญญาระหว่างประเทศตามรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบระหว่างประเทศสาธารณรัฐเช็กและประเทศไทย ซึ่งการวิจัยเชิงเปรียบเทียบในหัวข้อนี้หมายความว่ารวมถึงบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องทั้งระบบและสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1. การทำหนังสือสัญญา (สนธิสัญญา) ระหว่างประเทศตามรัฐธรรมนูญแห่งประเทศสาธารณรัฐเช็ก
 - 1.1 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายภายใน

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายภายในนั้น ในทางตำราการเรียนกฎหมายระหว่างประเทศที่เรียนในประเทศสาธารณรัฐเช็กจะกล่าวถึงสามทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง คือ ทฤษฎีเอกนิยม (Monismus) ซึ่งวางหลักการว่า กฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายภายในประเทศมีสถานะเป็นเอกภาพทางนิติระบบ (Jednota právního řádu) โดยทั้งสองระบบมีความสัมพันธ์กันในเชิงลำดับศักดิ์ (Hierarchie právních norem) ซึ่งกฎหมายระหว่างประเทศอาจมีสถานะทางกฎหมายที่ศักดิ์สูงกว่าหรือเทียบเท่ากับกฎหมายภายในประเทศ และมีคุณสมบัติในการมีผลสัมฤทธิ์บังคับใช้ได้โดยตรงต่อหน่วยงานของรัฐและปัจเจกบุคคลโดยไม่จำเป็นต้องผ่านกระบวนการอนุวัติการหรือแปลงรูปเป็นกฎหมายภายในประเทศ (Šturma et al, 2011) ต่อมาคือ ทฤษฎีความร่วมมือ (Koordináční teorie) คือแนวทางนิติศาสตร์สายกลางที่วางหลักการว่ากฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายภายในประเทศทั้งสองระบบต้องทำหน้าที่ “ส่งเสริมและประสานงาน” (Koordinace) เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายทางนิติสัมพันธ์ที่เป็นเอกภาพ (Šturma et al, 2011) ซึ่งการรับกฎหมายระหว่างประเทศให้เข้ามามีผลต่อกฎหมายภายใน โดยวิธีการกระบวนการที่รัฐยอมรับให้ “สนธิสัญญาระหว่างประเทศเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของระบบกฎหมายภายใน” โดยที่สนธิสัญญานั้นยังคงสภาพเดิม โดยไม่ถูกแปลงเป็นกฎหมายฉบับใหม่ และมีผลบังคับใช้ได้ทันที หน่วยงานรัฐและศาลสามารถกล่าวอ้างสนธิสัญญานั้นมาใช้ตัดสินคดีได้โดยตรง โดยถือว่าสนธิสัญญานั้นเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายภายในโดยการอ้างถึง (Inkorporace)

(Malenovský, 2008) และทฤษฎีสุดท้ายคือ ทฤษฎีทวินิยม (Dualismus) มองว่ากฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายภายในประเทศเป็นสองระบบที่แยกออกจากกันโดยเด็ดขาด กฎหมายระหว่างประเทศจะไม่มีผลบังคับในรัฐทันที แต่ต้องผ่านกระบวนการ “แปลง” (Transformace) หรือรับเข้ามาเป็นกฎหมายภายในเสียก่อน (Šturma et al, 2011)

รัฐธรรมนูญแห่งประเทศสาธารณรัฐเช็กก่อนการแก้ไขรัฐธรรมนูญครั้งสำคัญที่เรียกว่า Euronovela (Úst.zákon č 395/2001 Sb.) ตัวบทรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ คือ มาตรา 1 เดิมบัญญัติว่า “สาธารณรัฐเช็กเป็นรัฐนิติรัฐที่มีอธิปไตยเป็นเอกภาพ และเป็นประชาธิปไตยบนพื้นฐานของการเคารพในสิทธิและเสรีภาพของมนุษย์และพลเมือง” (Ústavní zákon č. 1/1993 Sb.Minulé neúčinné znění 28. 12. 1992 - 31. 12. 1992,1993) และ มาตรา 10 เดิม บัญญัติว่า “สนธิสัญญาระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่ได้รับสัตยาบันและประกาศใช้แล้ว ซึ่งสาธารณรัฐเช็กมีพันธกรณีผูกพัน ให้มีผลบังคับใช้โดยตรงและมีลำดับศักดิ์เหนือกว่ากฎหมาย” (Ústavní zákon č. 1/1993 Sb.Minulé neúčinné znění 28. 12. 1992 - 31. 12. 1992,1993) เมื่อพิจารณาจากตัวบทเดิมทั้งสองมาตรานั้น จะเห็นว่าประเทศสาธารณรัฐเช็กเดิมใช้ทฤษฎีทวินิยมเป็นสำคัญ แต่มีข้อยกเว้นให้มีผลทันทีในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่ได้ให้สัตยาบัน (Malenovský, 2008)

แต่เมื่อมีการประกาศแก้ไขรัฐธรรมนูญใหม่ ที่เรียกว่า Euronovela (Úst.zákon č 395/2001 Sb.) ก็ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญและมีผลใช้บังคับจนถึงปัจจุบัน ดังนี้

“มาตรา 1 (1) สาธารณรัฐเช็กเป็นรัฐอธิปไตย เป็นรัฐเดี่ยว และเป็นนิติรัฐประชาธิปไตย ซึ่งตั้งอยู่บนฐานแห่งความเคารพในสิทธิและเสรีภาพของมนุษย์และพลเมือง (2) สาธารณรัฐเช็กยึดถือปฏิบัติตามพันธกรณีทั้งปวงอันเกิดจากกฎหมายระหว่างประเทศ” (Euronovela Úst.zákon č 395/2001 Sb.,2001)

“มาตรา 10 บรรดาสนธิสัญญาระหว่างประเทศที่ได้ประกาศใช้แล้ว ซึ่งได้รับความเห็นชอบในการให้สัตยาบันจากรัฐสภาและมีผลผูกพันสาธารณรัฐเช็ก ให้ถือเป็นส่วนหนึ่งของระเบียบกฎหมายภายใน และในกรณีที่บทบัญญัติแห่งสนธิสัญญาระหว่างประเทศดังกล่าว ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ให้ใช้บทบัญญัติแห่งสนธิสัญญาระหว่างประเทศนั้นบังคับ” (Euronovela Úst.zákon č 395/2001 Sb.,2001)

“มาตรา 10a (1) โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งสนธิสัญญาระหว่างประเทศ อาจมีการโอนอำนาจหน้าที่บางประการขององค์กรแห่งสาธารณรัฐเช็ก ให้แก่องค์การหรือสถาบันระหว่างประเทศได้ (2) ในการให้สัตยาบันสนธิสัญญาระหว่างประเทศตามที่ระบุไว้ในวรรคหนึ่ง จะต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา เว้นแต่กฎหมายรัฐธรรมนูญจะบัญญัติกำหนดให้การให้สัตยาบันนั้นต้องได้รับความเห็นชอบโดยการออกเสียงประชามติ” (Euronovela Úst.zákon č 395/2001 Sb.,2001)

ผลของการประกาศแก้ไขรัฐธรรมนูญใหม่นี้ ทำให้แนวทางที่จะทำให้กฎหมายระหว่างประเทศมีผลต่อกฎหมายภายในของประเทศสาธารณรัฐเช็กจากเดิมเป็นทฤษฎีทวินิยมกลายเป็นทฤษฎีเอกนิยม แบบมีผลโดยตรงต่อกฎหมายภายใน โดยถือตามรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็กนั้นยอมรับ

พันธกรณีตามกฎหมายระหว่างประเทศไม่ว่าจะเป็นรูปแบบสนธิสัญญา กฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศและหลักกฎหมายระหว่างประเทศทั่วไป (Klíma et al, 2009) ถือเป็นส่วนหนึ่งในระบบกฎหมายของรัฐ (มาตรา 1 วรรค 2) การระบุว่า “สาธารณรัฐเช็กยึดถือปฏิบัติตามพันธกรณีทั้งปวง...” เป็นการประกาศเจตนารมณ์ทางรัฐธรรมนูญว่ากฎหมายระหว่างประเทศเป็นฐานรากส่วนหนึ่งของนิติรัฐแห่งสาธารณรัฐเช็ก และมีลำดับศักดิ์ที่เหนือกว่า (Aplikační přednost, Nadřazenost) หัวใจของ Monismus คือเมื่อเกิดการขัดกัน กฎหมายระหว่างประเทศต้องมีสภาพบังคับเหนือกว่า ซึ่งมาตรา 10 บัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่า “ให้ใช้บทบัญญัติแห่งสนธิสัญญาระหว่างประเทศนั้นบังคับ” แทนกฎหมายภายใน (Zákon) และสภาพความเป็นส่วนหนึ่งของระเบียบกฎหมาย (Součástí právního řádu) ถ้อยคำที่ว่า “ให้ถือเป็นส่วนหนึ่งของระเบียบกฎหมายภายใน” หมายความว่า พื้นที่ที่สนธิสัญญาผ่านเงื่อนไข (สัตยาบัน+ประกาศใช้) ตัวบทนั้นจะเข้าสู่ระบบกฎหมายสาธารณรัฐเช็กโดยอัตโนมัติในสภาพเดิม โดยไม่ต้องมีการแปลงรูปฝ่ายนิติบัญญัติไม่จำเป็นต้องนำเนื้อหาสนธิสัญญามาร่างใหม่ เป็นกฎหมายระดับพระราชบัญญัติฉบับใหม่ให้ประชาชนปฏิบัติตาม แต่ประชาชนและหน่วยงานรัฐสามารถอ้างอิงเลขที่สนธิสัญญาและตัวบทสากลได้โดยตรงและการบังคับใช้ได้โดยตรง (Přímá použitelnost) เมื่อสนธิสัญญาถูกรับเข้ามาแล้ว ศาลสามารถหยิบมาปรับใช้กับคดีได้ทันทีที่เสมือนเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นโดยรัฐสภาของสาธารณรัฐเช็ก (Malenovský, 2008) ทั้งนี้การประกาศใช้ทำโดยการตีพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษาชุดสนธิสัญญาระหว่างประเทศ โดยอาศัยอำนาจตาม รัฐธรรมนูญ มาตรา 10 และ กฎหมายว่าด้วยราชกิจจานุเบกษา (Zákon č. 309/1999 Sb., o Sbírce zákonů a o Sbírce mezinárodních smluv, 1999)

1.2 อำนาจในการทำสนธิสัญญา

อำนาจในการทำสนธิสัญญาตามรัฐธรรมนูญแห่งประเทศสาธารณรัฐเช็ก (Ústava České republiky, Ústavní zákon č 1/1993 Sb.) นั้น ตามมาตรา 63 บัญญัติไว้ว่า

1. ประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้ a. เป็นผู้แทนรัฐในความสัมพันธ์ภายนอก b. เสร็จและให้สัตยาบันในสนธิสัญญาระหว่างประเทศ ทั้งนี้ ประธานาธิบดีอาจมอบหมายการเจรจาสนธิสัญญาระหว่างประเทศให้แก่รัฐบาล หรือมอบหมายให้แก่สมาชิกแห่งรัฐบาลเป็นรายบุคคล โดยความยินยอมของรัฐบาลได้ c. เป็นผู้บัญชาการสูงสุดแห่งกองทัพ d. รับรองหัวหน้าคณะผู้แทนทางการทูต e. แต่งตั้งและถอดถอนหัวหน้าคณะผู้แทนทางการทูต f. ประกาศกำหนดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา g. แต่งตั้งและเลื่อนยศนายพล h. มอบและเชิดชูเกียรติด้วยเครื่องอิสริยาภรณ์แห่งรัฐ เว้นแต่จะมอบหมายให้องค์กรอื่นดำเนินการแทน i. แต่งตั้งผู้พิพากษา j. มีคำสั่งมิให้เริ่มการดำเนินคดีอาญา หรือหากมีการเริ่มดำเนินคดีแล้ว ให้ระงับการดำเนินคดีนั้นเสีย k. มีอำนาจในการประกาศอภัยโทษเป็นการทั่วไป

2. ประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐมีอำนาจหน้าที่อื่นใดตามที่กฎหมายบัญญัติ แม้จะมีได้บัญญัติไว้โดยแจ้งชัดในกฎหมายรัฐธรรมนูญก็ตาม

3. บรรดาคำสั่งหรือการวินิจฉัยใด ๆ ของประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐที่ออกตามความในวรรค 1 และวรรค 2 จะมีผลสมบูรณ์ต่อเมื่อมีการลงนามกำกับโดยนายกรัฐมนตรีหรือสมาชิกแห่งรัฐบาลที่ได้รับมอบหมาย

4. รัฐบาลเป็นผู้รับผิดชอบในบรรดาคำสั่งหรือการวินิจฉัยใด ๆ ของประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐ ซึ่งต้องมีการลงนามกำกับโดยนายกรัฐมนตรีหรือสมาชิกแห่งรัฐบาลที่ได้รับมอบหมายนั้น” (Ústava České republiky, 1993) ทฤษฎีประเทศที่มีระบบการปกครองแบบรัฐสภาที่มีประธานาธิบดีเป็นประมุขแห่งรัฐนั้น การเป็นตัวแทนรัฐต่อภายนอกของประธานาธิบดี คือการใช้อำนาจในฐานะประมุขแห่งรัฐเพื่อเป็นผู้แทนโดยตำแหน่งในทางการทูตและการเมือง โดยครอบคลุมถึงการแสดงเจตนาต่อบุคคลในกฎหมายระหว่างประเทศในทุกรูปแบบที่มีผลผูกพันรัฐ (Šimíček et al, 2010) ดังนั้น ผู้ที่มีอำนาจในการทำสนธิสัญญาระหว่างประเทศตามรัฐธรรมนูญแห่งประเทศสาธารณรัฐเช็กตามมาตรา 63 คือประธานาธิบดี ซึ่งในทางปฏิบัติได้มีคำวินิจฉัยของประธานาธิบดี วาสลาฟ ฮาเวล (Václav Havel) ที่ 144/1993 Sb. ณ วันที่ 28 เมษายน 1993 คำวินิจฉัยของประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐว่าด้วยการเจรจาทำสนธิสัญญาระหว่างประเทศ (Rozhodnutí č. 144/1993 Sb. Rozhodnutí prezidenta republiky o sjednávání mezinárodních smluv ze dne 28. dubna 1993) ซึ่งมีความว่า “โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติมาตรา 63 วรรค 1 (b) แห่งกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งสภาประจำชาติเช็ก ฉบับที่ 1/1993 Sb. รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็ก ข้าพเจ้าออกคำวินิจฉัยฉบับนี้ไว้ เว้นแต่จะมีคำวินิจฉัยเป็นอย่างอื่นในเฉพาะกรณี ดังต่อไปนี้ ข้าพเจ้าขอมอบอำนาจใน a. การเจรจาและการอนุมัติสนธิสัญญาระหว่างประเทศประเภททวิภาคีและพหุภาคี ซึ่งไม่อยู่ในบังคับที่ต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา รวมถึงการภาคยานุวัติและการยอมรับสนธิสัญญาดังกล่าว ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของรัฐบาล b. การเจรจาและการอนุมัติสนธิสัญญาระหว่างประเทศประเภททวิภาคีและพหุภาคี ซึ่งโดยสภาพและเนื้อหาไม่เกินขอบเขตอำนาจหน้าที่ขององค์กรกลางบริหารราชการแผ่นดิน รวมถึงการภาคยานุวัติและการยอมรับสนธิสัญญาดังกล่าว ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของสมาชิกแห่งรัฐบาล (รัฐมนตรี) ผู้ซึ่งได้รับมอบหมายให้รักษาการแทนในกระทรวงที่เกี่ยวข้องหรือองค์กรกลางบริหารราชการแผ่นดินอื่นที่เกี่ยวข้อง” Havel v. r. ฮาเวล (ประธานาธิบดีลงนาม) Klaus v. r. เคลาส์ (นายกรัฐมนตรีลงนาม) (Rozhodnutí č. 144/1993, 1993)

ผลในทางปฏิบัติของคำวินิจฉัยของประธานาธิบดีวาสลาฟ ฮาเวล ที่ 144/1993 Sb. ณ วันที่ 28 เมษายน 1993 คำวินิจฉัยของประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐว่าด้วยการเจรจาทำสนธิสัญญาระหว่างประเทศ ทำให้มีการแบ่งประเภทการทำสนธิสัญญาแบ่งเป็น

1. สนธิสัญญาระดับประธานาธิบดี (Prezidentské smlouvy) ที่ก่อนจะให้สัตยาบันต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 10, 10a และมาตรา 49 (Klíma et al, 2009) ตัวอย่างเช่นนายกรัฐมนตรี วลาดิเมียร์ ชพิตลา และประธานาธิบดี วาสลาฟ เคลาส์ ลงนามในสนธิสัญญาเข้าสู่ EU ในปี ค.ศ. 2003 (Novinky.cz, 2003) ประธานาธิบดี วาสลาฟ เคลาส์ ได้ลงนามในสนธิสัญญา Lisbon ในปี 2009 (Novinky.cz, 2009)

2. สนธิสัญญาระดับรัฐบาล (Vládní smlouvy) คือสนธิสัญญาที่จัดการเรื่องทั่ว ๆ ไป ในขอบเขตอำนาจหน้าที่ของฝ่ายบริหารซึ่งลักษณะเนื้อหาหมักจะเกี่ยวกับความร่วมมือทางเทคนิค เศรษฐกิจ วัฒนธรรม หรือการศึกษา โดยกระบวนการนั้นกล่าวคือ คณะรัฐมนตรี (Vláda) มีมติเห็นชอบและอนุมัติ ให้ลงนามและลักษณะของสนธิสัญญานั้นไม่ต้องผ่านรัฐสภา และประธานาธิบดีไม่ต้องให้สัตยาบัน ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 10, 10a และ 49 (Klíma et al, 2009) ตัวอย่างเช่น ประกาศกระทรวงการต่างประเทศ เรื่อง การทำความตกลงระหว่างรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐเช็กและรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐอิตาลี ว่าด้วยความร่วมมือด้านวัฒนธรรม การศึกษา วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี (Sdělení č. 49/2017 Sb. m. s., 2017)

3. สนธิสัญญาระดับกระทรวง (Rezortní smlouvy) คือความตกลงระหว่างประเทศ ในเชิงเทคนิคเฉพาะด้านที่สร้างขึ้นโดยส่วนราชการระดับกระทรวง อาทิ ความร่วมมือด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูล ทางสาธารณสุข โดยกระบวนการเข้าผูกพันทำโดยรัฐมนตรีผู้มีอำนาจภายในขอบเขตหน้าที่และอำนาจ (*ex officio*) ภายใต้การอนุมัติของคณะรัฐมนตรี (Klíma et al, 2009) ตัวอย่างเช่น ประกาศกระทรวง การต่างประเทศ เรื่อง การทำความตกลงว่าด้วยความร่วมมือด้านการศึกษาและการเรียนการสอนภาษา ระหว่างกระทรวงศึกษาธิการ เยอรมนี และกีฬา แห่งสาธารณรัฐเช็ก และกระทรวงการต่างประเทศ แห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส สำหรับปี ค.ศ. 2012 และ 2013 (Sdělení č. 75/2012 Sb. m. s., 2012)

สืบเนื่องจากประธานาธิบดีดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการสูงสุดของกองทัพแห่งประเทศ สาธารณรัฐเช็กตามมาตรา 63c แต่ประเทศสาธารณรัฐเช็กถือว่า “สงครามเป็นเรื่องที่ต้องห้ามตามกฎหมาย ระหว่างประเทศ ตามกฎบัตรสหประชาชาติ (UN Charter) มาตรา 2 (4) และกฎหมายจารีตประเพณีระหว่าง ประเทศ” ประธานาธิบดีจึงไม่มีอำนาจประกาศสงคราม การเป็นผู้บัญชาการสูงสุดของกองทัพ ในที่นี้หมายถึง ในกรณีการป้องกันประเทศอันเกิดจากการรุกรานโจมตีเท่านั้น ตามนัยแห่งรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็ก มาตรา 43(1) “รัฐสภาเป็นผู้มีอำนาจตัดสินใจในการประกาศสภาวะสงคราม ในกรณีที่สาธารณรัฐเช็กถูกโจมตี หรือในกรณีที่มีความจำเป็นต้องปฏิบัติตามพันธกรณีในสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการร่วมกัน ป้องกันประเทศจากการถูกโจมตี” (Ústava České republiky, 1993)

1.3 สนธิสัญญาที่ก่อนจะให้สัตยาบันจะต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาตามรัฐธรรมนูญ แห่งสาธารณรัฐเช็ก มาตรา 49 ความว่า “การให้สัตยาบันแก่สนธิสัญญาระหว่างประเทศดังต่อไปนี้ (a) สนธิสัญญาที่กำหนดสิทธิและหน้าที่ของบุคคล (b) สนธิสัญญาพันธมิตร สนธิสัญญาสันติภาพ และสนธิ สัญญาทางการเมืองอื่น ๆ (c) สนธิสัญญาที่ก่อให้เกิดสมาชิกภาพของสาธารณรัฐเช็กในองค์การระหว่าง ประเทศ (d) สนธิสัญญาทางเศรษฐกิจที่มีลักษณะทั่วไป (e) สนธิสัญญาในเรื่องอื่น ๆ ซึ่งการตรากฎหมาย เพื่อใช้บังคับสงวนไว้ให้เป็นอำนาจของกฎหมาย จะต้องได้รับความเห็นชอบจากทั้งสองสภาของรัฐสภา” (Ústava České republiky, 1993)

ก่อนที่จะให้สัตยาบัน (Ratifikace) สนธิสัญญาใดต้องตามลักษณะที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ แห่งประเทศสาธารณรัฐเช็กมาตรา 49 นี้ จะต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาเสียก่อน ซึ่งคะแนนเสียง ในความเห็นชอบนี้ ตามรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็กมาตรา 39(2) บัญญัติว่า “การรับรองมติของสภา

ฉบับใดฉบับหนึ่ง จะต้องได้รับความเห็นชอบด้วยคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาที่มาประชุม เว้นแต่รัฐธรรมนูญจะบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น” (Ústava České republiky, 1993) กล่าวคือ แยกกันทั้งสองสภา คือ จะต้องได้รับความเห็นชอบด้วยคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และจะต้องได้รับความเห็นชอบด้วยคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกวุฒิสภาไม่รวมกัน

การให้ความเห็นชอบโดยรัฐสภานั้นในเรื่องให้ความเห็นชอบนี้จะมีกรณีพิเศษ กล่าวคือ ตามรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็กมาตรา 39(4) “การรับรองกฎหมายรัฐธรรมนูญ และการให้ความเห็นชอบเพื่อให้สัตยาบันแก่สนธิสัญญาระหว่างประเทศตามที่ระบุไว้ในมาตรา 10a วรรค 1 จะต้องได้รับความเห็นชอบด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในห้าของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด และคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในห้าของจำนวนสมาชิกวุฒิสภาที่มาประชุม” (Ústava České republiky, 1993) ซึ่งกรณีของมาตรา 10a วรรค 1 คือ การโอนอำนาจหน้าที่บางประการขององค์กรแห่งสาธารณรัฐเช็ก ให้แก่หน่วยงานหรือองค์การระหว่างประเทศ

ผลของสนธิสัญญาที่ได้รับความเห็นชอบในการให้สัตยาบัน จะเป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งประเทศสาธารณรัฐเช็ก “มาตรา 10 บรรดาสนธิสัญญาระหว่างประเทศที่ได้ประกาศใช้แล้ว ซึ่งได้รับความเห็นชอบในการให้สัตยาบันจากรัฐสภาและมีผลผูกพันสาธารณรัฐเช็ก ให้ถือเป็นส่วนหนึ่งของระเบียบกฎหมายภายใน และในกรณีที่บทบัญญัติแห่งสนธิสัญญาระหว่างประเทศดังกล่าวขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ให้ใช้บทบัญญัติแห่งสนธิสัญญาระหว่างประเทศนั้นบังคับ” (Euronovela Úst. zákon č 395/2001 Sb., 2001)

1.4 สนธิสัญญาที่มีผลเป็นการเข้าร่วมองค์การระหว่างประเทศและมีการโอนอำนาจหน้าที่บางประการขององค์กรแห่งสาธารณรัฐเช็กตามรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็ก “มาตรา 10a (1) โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งสนธิสัญญาระหว่างประเทศ อาจมีการโอนอำนาจหน้าที่บางประการขององค์กรแห่งสาธารณรัฐเช็ก ให้แก่องค์การหรือสถาบันระหว่างประเทศได้ (2) ในการให้สัตยาบันสนธิสัญญาระหว่างประเทศตามที่ระบุไว้ในวรรคหนึ่ง จะต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา เว้นแต่กฎหมายรัฐธรรมนูญจะบัญญัติกำหนดการให้สัตยาบันนั้นต้องได้รับความเห็นชอบโดยการออกเสียงประชามติ” (Euronovela Úst. zákon č 395/2001 Sb., 2001)

กรณีตามมาตรา 10a ในทางปฏิบัติคือ กรณีการเข้าร่วมสหภาพยุโรป (EU) มีการทำประชามติตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ กฎหมายรัฐธรรมนูญว่าด้วยการลงประชามติเพื่อการเข้าเป็นสมาชิกสหภาพยุโรปของสาธารณรัฐเช็ก (Ústavní zákon č. 515/2002 Sb., o referendu o přistoupení České republiky k Evropské unii) (Ústavní zákon č. 515/2002, 2002) โดยคำถามที่ถามประชาชนคือ “ท่านเห็นชอบให้สาธารณรัฐเช็กเข้าเป็นรัฐสมาชิกของสหภาพยุโรปตามสนธิสัญญาว่าด้วยการเข้าเป็นสมาชิกของสาธารณรัฐเช็กในสหภาพยุโรปหรือไม่?” (Klíma et al, 2009) ซึ่งผลการประชามติกล่าวคือ ความเห็นชอบในการโอนอำนาจหน้าที่ไปยังสหภาพยุโรปได้ดำเนินการผ่านการลงประชามติ เมื่อวันที่ 13 - 14

มิถุนายน ค.ศ. 2003 ซึ่งประชาชนชาวเช็กส่วนใหญ่ได้ลงมติเห็นชอบให้เข้าเป็นสมาชิกสหภาพยุโรป (เห็นชอบร้อยละ 77.33 คัดค้านร้อยละ 22.67 ผู้มาใช้สิทธิร้อยละ 55.21) (Klíma et al,2009)

อย่างไรก็ตามการร่วมสหภาพยุโรปแล้วนั้น ทางรัฐบาลจะต้องดำเนินการตามรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็กมาตรา 10b กล่าวคือการแจ้งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพันธกรณีในการเข้าร่วมสหภาพยุโรปให้รัฐสภาทราบพร้อมกับการอภิปรายของรัฐสภาในเรื่องดังกล่าว กล่าวคือ “(1) รัฐบาลจะต้องแจ้งข้อมูลต่อรัฐสภาอย่างสม่ำเสมอและเป็นการล่วงหน้า ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับพันธกรณีอันสืบเนื่องมาจากสมาชิกภาพของสาธารณรัฐเช็กในองค์การหรือสถาบันระหว่างประเทศตามที่ระบุไว้ในมาตรา 10a (2) สภาแต่ละแห่งของรัฐสภาอาจแสดงทัศนคติให้ความเห็นต่อร่างการตัดสินใจที่กำลังจะเกิดขึ้นขององค์การหรือสถาบันระหว่างประเทศดังกล่าว ตามวิธีการที่บัญญัติไว้ในระเบียบการประชุมของแต่ละสภา (3) กฎหมายว่าด้วยหลักเกณฑ์การประชุมและการติดต่อสื่อสารระหว่างทั้งสองสภา ตลอดจนการติดต่อสื่อสารกับหน่วยงานภายนอก อาจกำหนดให้สภาทั้งสองมอบหมายการใช้อำนาจตามวรรค 2 ให้เป็นหน้าที่ขององค์กรร่วมของทั้งสองสภาเป็นผู้ดำเนินการแทนได้” (Euronovela Úst.zákon č 395/2001 Sb.,2001)

กรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องกับมาตรา 10a ที่น่าสนใจคือ กรณีของสนธิสัญญาลิสบอน (Lisabonská smlouva) ที่ปรับปรุงโครงสร้างของสหภาพยุโรป เพื่อให้ทำงานได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น หลังจากมีสมาชิกเพิ่มขึ้น โดยหัวใจสำคัญคือการ โอนอำนาจหน้าที่บางประการ (Přenos pravomoci) จากรัฐสมาชิกไปให้องค์กรเหนือชาติกล่าวคือสหภาพยุโรปมากขึ้น ซึ่งกรณีของสนธิสัญญาลิสบอนได้รับความเห็นชอบด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในห้าของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด และคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในห้าของจำนวนสมาชิกวุฒิสภาที่มาประชุม ตามรัฐธรรมนูญของประเทศสาธารณรัฐเช็กมาตรา 39(4) เป็นที่เรียบร้อย แต่ทว่า ได้มีการส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเช็กพิจารณาว่าขัดแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ตามรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็กมาตรา 87(2) ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็กมีคำวินิจฉัยโดยสรุปได้ว่า “สนธิสัญญาลิสบอนไม่ขัดต่อระเบียบแห่งรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเช็ก โดยคำร้องของกลุ่มสมาชิกวุฒิสภาที่ได้แย้งเรื่องการสูญเสียอธิปไตยนั้นฟังไม่ขึ้น เนื่องจากศาลรัฐธรรมนูญมองว่า อธิปไตยในยุคโลกาภิวัตน์ไม่ใช่การอยู่อย่างโดดเดี่ยวแต่คือการที่รัฐใช้อำนาจที่มีอยู่เลือก “แบ่งปันอธิปไตย” (Sdílená svrchovanost) ร่วมกับรัฐอื่นเพื่อบรรลุผลประโยชน์ที่ยิ่งใหญ่กว่า การโอนอำนาจหน้าที่บางประการตาม มาตรา 10a จึงเป็นกระบวนการที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญตราบเท่าที่สหภาพยุโรป ยังคงรักษามาตรฐานการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานและหลักประชาธิปไตยไว้ ศาลรัฐธรรมนูญยังเน้นย้ำว่าการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญได้สิ้นสุดลงแล้ว และคำวินิจฉัยนี้มีผลผูกพันทุกองค์กรของรัฐ ส่งผลให้ประธานาธิบดีต้องทำหน้าที่ทางพิธีการในการลงนามสัตยาบันโดยไม่อาจใช้ดุลพินิจส่วนตัวยับยั้งเจตจำนงของรัฐสภาที่ผ่านมติ 3 ใน 5 มาแล้วได้” (Pl. ÚS 29/09 Lisbon II,2009) ศาลรัฐธรรมนูญยืนยันว่าการที่รัฐสภาเลือกใช้วิธีลงมติเห็นชอบในสภาแทนการทำประชามติ เป็นสิ่งที่ทำได้ตามมาตรา 10a กระบวนการสัตยาบันโดยรัฐสภาถือเป็น “ประเด็นทางการเมืองโดยแท้” ซึ่งรัฐสภาในฐานะตัวแทนประชาชน

มีอำนาจตัดสินใจ ศาลรัฐธรรมนูญชี้ว่าไม่มีกฎหมายบังคับให้ต้องทำประชามติสำหรับการแก้ไขสนธิสัญญาเข้าร่วมสหภาพยุโรปหลังจากเข้าเป็นสมาชิกแล้ว (Pl. ÚS 19/08 Lisbon I, 2008)

1.5 อำนาจการป้องกันประเทศและการส่งกองกำลังไปปฏิบัติการนอกเขตแดนตามพันธกรณีระหว่างประเทศ ในเรื่องนี้นั้นโดยหลักใหญ่แล้วจะต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งกองกำลังไปปฏิบัติการนอกดินแดนสาธารณรัฐเช็ก แม้จะเป็นพันธกรณีตามสนธิสัญญาก็ตาม ทั้งนี้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็กมาตรา 43 ความว่า

1) รัฐสภาเป็นผู้มีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดในการประกาศภาวะสงคราม ในกรณีที่สาธารณรัฐเช็กถูกโจมตี หรือในกรณีที่มีความจำเป็นต้องปฏิบัติตามพันธกรณีระหว่างประเทศว่าด้วยการป้องกันร่วมกันจากการโจมตี

2) รัฐสภาเป็นผู้มีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดในการที่สาธารณรัฐเช็กจะเข้าร่วมในระบบป้องกันร่วมกันขององค์การระหว่างประเทศซึ่งสาธารณรัฐเช็กเป็นสมาชิก

3) รัฐสภาเป็นผู้ให้ความเห็นชอบในกรณีดังต่อไปนี้ a) การส่งกองกำลังติดอาวุธของสาธารณรัฐเช็กออกนอกเขตแดน b) การพำนักร่างของกองกำลังติดอาวุธจากต่างประเทศในเขตแดนของสาธารณรัฐเช็ก เว้นแต่กรณีที่มีการวินิจฉัยชี้ขาดดังกล่าวถูกสงวนไว้ให้เป็นอำนาจของรัฐบาล

4) รัฐบาลเป็นผู้มีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดในการส่งกองกำลังติดอาวุธของสาธารณรัฐเช็กออกนอกเขตแดนและการพำนักร่างของกองกำลังติดอาวุธจากต่างประเทศในเขตแดนของสาธารณรัฐเช็ก ทั้งนี้เป็นระยะเวลาไม่เกิน 60 วัน ในกรณีดังต่อไปนี้ a) เพื่อปฏิบัติตามพันธกรณีตามสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการป้องกันร่วมกันจากการโจมตี b) เพื่อเข้าร่วมในปฏิบัติการรักษาสันติภาพตามมติขององค์การระหว่างประเทศซึ่งสาธารณรัฐเช็กเป็นสมาชิก โดยได้รับความยินยอมจากรัฐผู้รับ c) เพื่อเข้าร่วมในการกักกันภัยในกรณีที่เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ อุบัติภัยทางอุตสาหกรรม หรือวิกฤตการณ์ทางสิ่งแวดล้อม

5) นอกจากนี้ รัฐบาลยังมีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดในกรณีดังต่อไปนี้ a) การเคลื่อนทัพผ่านหรือการบินผ่านเขตแดนของสาธารณรัฐเช็กของกองกำลังติดอาวุธจากต่างประเทศ b) การเข้าร่วมซ้อมรบทางทหารของกองกำลังติดอาวุธสาธารณรัฐเช็กนอกเขตแดน และการเข้าร่วมซ้อมรบทางทหารของกองกำลังติดอาวุธต่างประเทศในเขตแดนของสาธารณรัฐเช็ก

6) รัฐบาลต้องแจ้งต่อทั้งสองสภาของรัฐสภาโดยพลันถึงการวินิจฉัยชี้ขาดตามวรรค (4) และ (5) ทั้งนี้รัฐสภาอาจมีมติเพิกถอนคำวินิจฉัยของรัฐบาลได้ โดยการใช้มติไม่เห็นชอบของสภาใดสภาหนึ่งเพียงสภาเดียวด้วยคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภานั้น ให้ถือเป็นอันเพียงพอในการเพิกถอนคำวินิจฉัยของรัฐบาล (Ústava České republiky, 1993)

1.6 อำนาจศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็กในการตรวจสอบด้วยรัฐธรรมนูญของสนธิสัญญา ภายหลังการแก้ไขรัฐธรรมนูญโดยกฎหมายรัฐธรรมนูญ Úst. zákon č 395/2001 ที่เรียกว่า Euronovela ระบบกฎหมายแห่งสาธารณรัฐเช็กได้เปลี่ยนผ่านจากแนวคิดทวินิยม สู่รูปแบบเอกนิยม โดยกลไกมีผลต่อกฎหมายในทันที ที่มุ่งเน้นการรับกฎหมายระหว่างประเทศเข้าเป็นส่วนหนึ่งของ

ระบบกฎหมายภายในโดยตรง ส่งผลให้เกิดกลไก “การตรวจสอบเชิงป้องกัน” ซึ่งถือเป็นนวัตกรรมทางนิติศาสตร์ในวงการกฎหมายประเทศสาธารณรัฐเช็กที่ “ทะลุผ่าน” ข้อจำกัดของการตรวจสอบภายหลังแบบเดิม กลไกนี้ถูกตราขึ้นเพื่ออ้างไว้ซึ่งหลักสัญญาต้องเป็นสัญญา (*pacta sunt servanda*) และการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสุจริต (Good faith) โดยป้องกันมิให้รัฐต้องเผชิญกับสภาวะยากลำบากจากการทำสนธิสัญญาที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ เนื่องด้วยหลักกฎหมายระหว่างประเทศและอนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญา ค.ศ. 1969 ไม่อนุญาตให้รัฐอ้างกฎหมายภายในเพื่อเลี่ยงพันธกรณี เว้นแต่จะมีการละเมิดบทบัญญัติที่สำคัญอย่างชัดเจนเท่านั้น การตรวจสอบล่วงหน้าจึงเป็นทางออกที่มีประสิทธิภาพที่สุดในการสร้างเอกภาพระหว่างระเบียบแห่งรัฐธรรมนูญและพันธกรณีการรวมกลุ่มตามมาตรา 10a อย่างยั่งยืน (Mlsna & Kněžínek, 2009)

ตามรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเช็กมาตรา 87(2) ระบุว่า “ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดว่าสนธิสัญญาระหว่างประเทศตามมาตรา 10a และมาตรา 49 มีข้อความสอดคล้องกับระเบียบรัฐธรรมนูญหรือไม่ โดยให้กระทำก่อนการให้สัตยาบันสนธิสัญญานั้น และในระหว่างที่ศาลรัฐธรรมนูญยังมีได้มีคำวินิจฉัย ห้ามมิให้ดำเนินการให้สัตยาบันสนธิสัญญาดังกล่าว” (Ústava České republiky, 1993) มาตรานี้อธิบายโดยสังเขปได้ว่า ก่อนการให้สัตยาบันศาลรัฐธรรมนูญแห่งประเทศสาธารณรัฐเช็กมีอำนาจตรวจสอบว่าสนธิสัญญานั้นสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญหรือไม่ ซึ่งจะวินิจฉัยตรวจสอบเฉพาะฉบับที่มีความสำคัญยิ่งยวดต่อรัฐ ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็กมาตรา 10a ซึ่งเป็นกรณีสนธิสัญญาที่มีการโอนอำนาจบางประการของสาธารณรัฐเช็กไปให้องค์การระหว่างประเทศ เช่น สนธิสัญญา Lisbon ของสหภาพยุโรป และกรณีตามรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็กมาตรา 49 ที่จะต้องวินิจฉัยตรวจสอบว่าสนธิสัญญาใดที่ต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา ทั้งนี้การเสนอต่อศาลรัฐธรรมนูญจะต้องเสนอก่อนการให้สัตยาบันเท่านั้น จะเสนอหลังจากให้สัตยาบันไปแล้วไม่ได้ ตามกฎหมายว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ (Zákon o Ústavním soudu č. 182/1993 Sb) มาตรา 71a การยื่นคำร้องเสนอนั้นทำได้โดย “(1) ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาดว่าสนธิสัญญาระหว่างประเทศมีความสอดคล้องกับกฎหมายรัฐธรรมนูญตามมาตรา 87 วรรค 2 แห่งรัฐธรรมนูญหรือไม่ ได้แก่ a) สมาชิกสภาหนึ่งของรัฐสภา โดยให้ยื่นได้นับแต่ขณะที่มีการเสนอสนธิสัญญาระหว่างประเทศต่อสภานั้นเพื่อขอความเห็นชอบในการให้สัตยาบัน จนถึงขณะที่สภานั้นได้มีมติให้ความเห็นชอบ b) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่า 41 คน หรือสมาชิกวุฒิสภาจำนวนไม่น้อยกว่า 17 คน โดยให้ยื่นได้นับแต่ขณะที่รัฐสภาได้มีมติให้ความเห็นชอบในการให้สัตยาบันสนธิสัญญาระหว่างประเทศ จนถึงขณะที่ประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐได้ให้สัตยาบันสนธิสัญญานั้น c) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่า 41 คน หรือสมาชิกวุฒิสภาจำนวนไม่น้อยกว่า 17 คน โดยให้ยื่นได้นับแต่ขณะที่มีการประกาศผลการออกเสียงประชามติ ซึ่งมีมติให้ความเห็นชอบในการให้สัตยาบันสนธิสัญญาระหว่างประเทศ จนถึงขณะที่ประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐได้ให้สัตยาบันสนธิสัญญานั้น d) ประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐ โดยให้ยื่นได้นับแต่ขณะที่มีการเสนอสนธิสัญญาระหว่างประเทศต่อประธานาธิบดีเพื่อการให้สัตยาบัน (2) คำร้องของกลุ่มสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือกลุ่มสมาชิกวุฒิสภา

ตามวรรค (1) ข้อ b) และข้อ c) ต้องมีลายมือชื่อของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาตามจำนวนที่กฎหมายกำหนด (3) ในกรณีที่สนธิสัญญาระหว่างประเทศมิได้จัดทำขึ้นเป็นภาษาเช็กฉบับที่ให้ผลผูกพัน (Authentic text) ผู้ยื่นคำร้องต้องแนบตัวบทสนธิสัญญาที่เป็นฉบับที่ให้ผลผูกพันอย่างน้อยหนึ่งภาษา พร้อมทั้งฉบับแปลเป็นภาษาเช็กประกอบคำร้องด้วย (Zákon o Ústavním soudu č. 182/1993 Sb, 1993) ซึ่งจะเห็นได้ว่าที่สามารถยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้นั้น ไม่ได้จำกัดแค่ฝ่ายบริหาร แต่ยื่นได้ทั้งฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ

ในกระบวนการพิจารณานั้น ตามกฎหมายว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ (Zákon o Ústavním soudu č. 182/1993 Sb) มาตรา 71d บัญญัติโดยหลักการพิจารณาคดีโดยไม่ชักช้าต่อเนื่องโดยคำนึงถึงเนื้อหาของสนธิสัญญาสอดคล้องกับระเบียบแห่งรัฐธรรมนูญหรือไม่อย่างไร ซึ่งทำได้หากมีการร้องขอโดยคู่ความ (Wagnerová et al., 2007) ทั้งนี้ มาตรา 71d ระบุว่า

“(1) หากคู่ความในคดีร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาคำร้องนั้นโดยเร็วเป็นลำดับแรก ก่อนคดีอื่นที่ศาลได้รับไว้ตามลำดับก่อนหลัง และต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จโดยไม่ชักช้า

(2) หากคำร้องนั้นไม่ถูกส่งจำหน่าย และในระหว่างการพิจารณาคดีไม่มีเหตุให้ต้องระงับการพิจารณา ให้ศาลรัฐธรรมนูญมีหน้าที่ดำเนินการพิจารณาและวินิจฉัยคำร้องนั้นให้แล้วเสร็จ แม้จะไม่มี การยื่นคำร้องขอเพิ่มเติมอื่นใดอีกก็ตาม

(3) ในการทำคำวินิจฉัย ให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาเนื้อหาของสนธิสัญญาระหว่างประเทศในประเทศในประเด็นเรื่องความสอดคล้องกับระเบียบแห่งรัฐธรรมนูญ” (Zákon o Ústavním soudu č. 182/1993 Sb, 1993) แต่อย่างไรก็ตามคดี Lisbon I ศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเช็กใช้เวลาร่วมเจ็ดเดือนในการพิจารณาคดีจนแล้วเสร็จ (Česká televize, 2008) ซึ่งนับว่านานพอสมควร

2. การทำหนังสือสัญญา (สนธิสัญญา) ระหว่างประเทศตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 กรณีของประเทศไทยนั้น มีบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ที่เกี่ยวข้องดังนี้

“มาตรา 8 พระมหากษัตริย์ทรงดำรงตำแหน่งจอมทัพไทย” (The Secretariat of the House of Representatives, 2019)

“มาตรา 177 พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการประกาศสงครามเมื่อได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา

มติให้ความเห็นชอบของรัฐสภาต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา” (The Secretariat of the House of Representatives, 2019)

“มาตรา 178 พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการทำหนังสือสัญญาสันติภาพ สัญญาสงบศึก และสัญญาอื่นกับนานาประเทศหรือกับองค์การระหว่างประเทศ

หนังสือสัญญาใดมีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทยหรือเขตพื้นที่นอกอาณาเขตซึ่งประเทศไทยมีสิทธิอธิปไตยหรือมีเขตอำนาจตามหนังสือสัญญาหรือตามกฎหมายระหว่างประเทศหรือจะต้องออก

พระราชบัญญัติเพื่อให้การเป็นไปตามหนังสือสัญญา และหนังสือสัญญาอื่นที่อาจมีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจสังคม หรือการค้า หรือการลงทุนของประเทศอย่างกว้างขวาง ต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา ในการนี้ รัฐสภาต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ได้รับเรื่อง หากรัฐสภาพิจารณาไม่แล้วเสร็จภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้ถือว่ารัฐสภาให้ความเห็นชอบ

หนังสือสัญญาอื่นที่อาจมีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม หรือการค้า หรือการลงทุนของประเทศอย่างกว้างขวางตามวรรคสอง ได้แก่ หนังสือสัญญาเกี่ยวกับการค้าเสรี เขตศุลกากรร่วม หรือการให้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติ หรือทำให้ประเทศต้องสูญเสียสิทธิในทรัพยากรธรรมชาติทั้งหมด หรือบางส่วนหรือหนังสือสัญญาอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ ให้มีกฎหมายกำหนดวิธีการที่ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและได้รับการเยียวยาที่จำเป็นอันเกิดจากผลกระทบของการทำหนังสือสัญญาตามวรรคสามด้วย เมื่อมีปัญหาว่าหนังสือสัญญาใดเป็นกรณีตามวรรคสองหรือวรรคสามหรือไม่ คณะรัฐมนตรีจะขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยก็ได้ ทั้งนี้ ศาลรัฐธรรมนูญต้องวินิจฉัยให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับคำขอ” (The Secretariat of the House of Representatives, 2019)

2.1 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายภายใน แนวทางทางทฤษฎีที่จะทำให้สนธิสัญญาที่เป็นกฎหมายระหว่างประเทศให้มีผลใช้บังคับภายในประเทศไทยได้ ประเทศไทยใช้ทฤษฎีทวินิยม (Dualism) (Suriya, 2016) โดยเป็นแนวทางทวินิยมแบบเคร่งครัด ดังนั้นแนวคิดในแบบทฤษฎีพหุนิยม (Pluralism) ที่เป็นแนวทางผสมผสานความหลากหลายของระบบกฎหมาย เพื่อการปฏิสัมพันธ์อย่างเป็นระบบ โดยให้คุณค่ากับอำนาจหลายระดับทั้งระดับต่างประเทศและระดับท้องถิ่น ที่สามารถประนีประนอมข้อขัดแย้งได้อย่างยืดหยุ่นไม่ตายตัว (Chatinakrob, 2025) ไม่ปรากฏขึ้นในระบบรัฐธรรมนูญไทย และมีข้อสังเกตว่า ในตัวบทของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ใช้คำว่า “หนังสือสัญญา” ซึ่งหมายถึงความตกลงที่เป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น ไม่หมายรวมถึงความตกลงที่ทำขึ้นอย่างไม่เป็นลายลักษณ์อักษร (Suriya, 2010) ซึ่งการตีความคำว่า “หนังสือสัญญา” นี้ ต้องตีความโดยอาศัยพื้นฐานจากนิยามคำว่า “สนธิสัญญา” (Treaty) จากอนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญา ค.ศ. 1969 เป็นหลักสำคัญ เพื่อความชัดเจนแน่นอนอย่างเป็นเหตุเป็นผลหลักวิชาการตามหลักการในทางกฎหมายระหว่างประเทศ (Thirawat, 2025) อย่างไรก็ตามสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ได้อ้างถึง “คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 6-7/2551 ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยในคดีคำแถลงการณ์ร่วมไทย-กัมพูชา ฉบับลงวันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ. 2551 ประกอบความมุ่งหมายและคำอธิบายประกอบรายการมาตรา ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 เกี่ยวกับคำว่า “หนังสือสัญญา ให้หมายความถึง ความตกลงทุกประเภทที่ประเทศไทยทำขึ้นกับนานาประเทศหรือกับองค์การระหว่างประเทศโดยมีความมุ่งหมายเพื่อให้เกิดความผูกพันทางกฎหมายระหว่างกันตามกฎหมายระหว่างประเทศ หนังสือสัญญาดังกล่าวต้องมีลักษณะที่สร้างขึ้นเป็นหนังสือ และเป็นสัญญาที่อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายระหว่างประเทศ โดยมีลักษณะคือ 1) ทำขึ้นระหว่างรัฐ หรือระหว่างรัฐกับองค์การระหว่างประเทศ หรือระหว่างองค์การระหว่างประเทศด้วยกันเอง 2) ความตกลงนั้นต้องทำเป็นหนังสือ

ซึ่งลงนามโดยหัวหน้าฝ่ายบริหาร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ หรือผู้ได้รับมอบอำนาจเต็ม (Full powers) จากคณะรัฐมนตรี 3) เป็นความตกลงสองฝ่ายหรือหลายฝ่ายที่มีเจตนาก่อให้เกิดพันธะผูกพันทางกฎหมายและ 4) ความตกลงนั้นต้องอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายระหว่างประเทศ” (The Secretariat of The House of Representatives, 2019) และตามนัยของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 6 - 7/2551 ยังหมายถึง “หากหนังสือสัญญาใดที่คณะรัฐมนตรีจะไปดำเนินการทำกับประเทศอื่นหรือกบองค์การระหว่างประเทศมีลักษณะของหนังสือสัญญาที่อาจมีผลเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทยหรืออาจมีผลเปลี่ยนแปลงเขตพื้นที่นอกอาณาเขตซึ่งประเทศไทยมีสิทธิอธิปไตยหรือมีเขตอำนาจตามหนังสือสัญญาหรือตามกฎหมายระหว่างประเทศก็ต้องนำหนังสือสัญญานั้นขอความเห็นชอบของรัฐสภาก่อนตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 190 วรรคสอง และวรรคสาม” (Mamout, 2018) ดังนั้น แม้เพียง “อาจมีผล” ก็ต้องนำเข้าสู่การพิจารณาของรัฐสภาเพื่อให้ความเห็นชอบ

2.2 อำนาจในการทำสนธิสัญญาจากมาตรา 177 และ 178 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ซึ่งอยู่ในหมวดคณะรัฐมนตรี นั้น ถ้อยคำ “พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการทำสัญญา” เมื่อตีความประกอบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 3 ตอนต้น ความว่า “อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ...” จะเห็นได้ว่า องค์การผู้มีความอำนาจในการทำสนธิสัญญาคือ ฝ่ายบริหารเป็นสำคัญ อันได้แก่ คณะรัฐมนตรี ตลอดจนหน่วยงานระดับกระทรวงและกรมที่มีภารกิจหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเนื้อหาสาระของสนธิสัญญานั้น ๆ (Suriya, 2010)

สืบเนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 8 และมาตรา 177 นอกเหนือจากบทบาทในฐานะจอมทัพไทยและการบริหารพระราชอำนาจในการประกาศสงครามภายใต้ความเห็นชอบของรัฐสภาแล้ว พระมหากษัตริย์ยังทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการจัดทำสนธิสัญญาสันติภาพเพื่อยุติสภาวะสงคราม ตลอดจนการทำสัญญาสงบศึกเพื่อพักการสู้รบชั่วคราวหรือเพื่อเตรียมการไปสู่สันติภาพอย่างถาวร (Suriya, 2010) แม้การตีความตามมาตรา 3 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 จะบ่งชี้ว่าอำนาจในทางปฏิบัติเป็นของฝ่ายบริหารในฐานะผู้รับผิดชอบหลักก็ตาม แต่ยังมีประเด็นพิจารณาสำคัญที่ว่า การทำสงครามนั้นถือเป็นการกระทำที่ขัดต่อหลักการพื้นฐานของกฎหมายระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามกฎหมายบัตรสหประชาชาติ มาตรา 2 (4) และกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศที่การทำสงครามเป็นเรื่องต้องห้าม

2.3 หนังสือสัญญา (สนธิสัญญา) ที่จะต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา

ตามมาตรา 178 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรได้อธิบายตามความมุ่งหมายและคำอธิบายประกอบรายมาตราของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ไว้ว่า “บทบัญญัติวรรคสองกำหนดหนังสือสัญญาที่คณะรัฐมนตรีต้องขอรับความเห็นชอบจากรัฐสภา มีทั้งสิ้น 4 ประเภท คือ 1) หนังสือสัญญาที่มีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตของประเทศ 2) หนังสือสัญญาที่มีบทเปลี่ยนแปลงเขตพื้นที่นอกอาณาเขตซึ่งประเทศไทยมีสิทธิอธิปไตย

หรือมีเขตอำนาจตามหนังสือสัญญา หรือตามกฎหมายระหว่างประเทศ 3) หนังสือสัญญาที่จะต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อให้การเป็นไปตามหนังสือสัญญา 4) หนังสือสัญญาอื่นที่อาจมีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม หรือการค้าหรือการลงทุนของประเทศอย่างกว้างขวาง และ หนังสือสัญญาอื่นที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม หรือการค้า หรือการลงทุนของประเทศอย่างกว้างขวาง หมายความว่า 1) หนังสือสัญญาเกี่ยวกับการค้าเสรี 2) หนังสือสัญญาเกี่ยวกับเขตศุลกากรร่วม 3) หนังสือสัญญาเกี่ยวกับการให้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติ หรือทำให้ประเทศต้องสูญเสียสิทธิในทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งหมดหรือบางส่วน 4) หนังสือสัญญาอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ” (The Secretariat of The House of Representatives, 2019) ซึ่งมีข้อสังเกตบางประการ ดังนี้

1) หนังสือสัญญาที่มีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตของประเทศ หมายถึง อาณาเขตไทย (Thai Territory) กล่าวคือขอบเขตพื้นที่ที่ประเทศไทยมีอำนาจอธิปไตยเหนือพื้นที่นั้นตามกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งครอบคลุมทั้งพื้นดิน (Land territory) น่านน้ำภายใน (Internal waters) ทะเลอาณาเขต (Territorial sea) ที่แผ่ขยายออกไปไม่เกิน 12 ไมล์ทะเล รวมถึงห้วงอากาศ (Air space) เหนือบริเวณดังกล่าว และ พื้นดินท้องทะเล (Sea-bed) พร้อมดินใต้ผิวดิน (Subsoil) ภายใต้ทะเลอาณาเขตนั่นด้วย (Saisoonthorn, 2025)

2) หนังสือสัญญาที่มีบทเปลี่ยนแปลงเขตพื้นที่นอกอาณาเขตซึ่งประเทศไทยมีสิทธิอธิปไตย หรือมีเขตอำนาจตามหนังสือสัญญา หรือตามกฎหมายระหว่างประเทศ หมายถึง ความตกลงระหว่างประเทศที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการที่รัฐมีสิทธิอธิปไตย (Sovereign rights) เพื่อวัตถุประสงค์ในการแสวงประโยชน์ และจัดการทรัพยากรธรรมชาติ หรือมี “เขตอำนาจ” (Jurisdiction) ในการบังคับใช้กฎหมายเฉพาะเรื่อง ซึ่งพื้นที่เหล่านี้ครอบคลุมถึงพื้นที่ทางทะเลที่แผ่ออกไปพ้นจากทะเลอาณาเขต ได้แก่ เขตต่อเนื่อง (Contiguous zone) เขตเศรษฐกิจจำเพาะ (Exclusive economic zone) และ เขตไหล่ทวีป (Continental Shelf) ซึ่งรวมถึงมวลน้ำ พื้นดินท้องทะเล และดินใต้ผิวดิน โดยการทำสัญญาที่กระทบต่อขอบเขตพื้นที่เหล่านี้ถือเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาตามกลไกทางรัฐธรรมนูญ (Saisoonthorn, 2009) อย่างไรก็ตามคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 33/2543 ได้วางหลักการสำคัญเกี่ยวกับการตีความ “หนังสือสัญญา” โดยระบุว่า “หนังสือสัญญานั้นต้องมีสถานะเป็นข้อตกลงที่อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งกรณีของอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (CBD) นั้น มีพันธกรณีตามมาตรา 15 และมาตรา 1 ที่กำหนดให้รัฐภาคีต้องยอมรับสิทธิของรัฐอื่นในการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์จากทรัพยากรพันธุกรรมอย่างเท่าเทียม การเข้าเป็นภาคีจึงส่งผลให้ประเทศไทยถูกจำกัดอำนาจในการจัดการทรัพยากรของตนเองตามลำพัง ถือเป็นการเปลี่ยนแปลงเขตอำนาจแห่งรัฐในมิติการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ นอกจากนี้ยังต้องมีการตราหรือปรับปรุงกฎหมายภายในเพื่ออนุวัติตามอนุสัญญา ดังนั้น อนุสัญญาดังกล่าวจึงมีลักษณะเป็นหนังสือสัญญาที่มีบทเปลี่ยนแปลงเขตอำนาจแห่งรัฐและต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อให้เป็นไปตามสัญญา ซึ่งฝ่ายบริหารต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาก่อนตามรัฐธรรมนูญ (มาตรา 224 เดิม)” (Constitutional Court Decision No. 33/2543, 2000)

3) หนังสือสัญญาที่จะต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อให้การเป็นไปตามหนังสือสัญญา หมายถึง หนังสือสัญญาที่ต้องออกพระราชบัญญัติคือความตกลงระหว่างประเทศที่มีพันธกรณีบังคับให้รัฐ ต้องตรากฎหมายใหม่หรือแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเดิมในระดับพระราชบัญญัติ เพื่อปฏิบัติตามให้เนื้อหาของ หนังสือสัญญานั้นมีผลใช้บังคับสมบูรณ์ภายในประเทศ หากเรื่องใดสามารถปฏิบัติตามได้ด้วยกฎหมายที่มีอยู่แล้ว ย่อมไม่เข้าเงื่อนไขนี้ (Thirawat, 2025)

4) สนธิสัญญาที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศอย่าง กว้างขวาง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 178 วรรค 2,3 และการรับฟัง ความคิดเห็นจากประชาชนตามวรรค 4 ซึ่งจะต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภานั้น ซึ่งมีข้อพิจารณา คือถ้อยคำว่า “อย่างกว้างขวาง” เป็นถ้อยคำที่ไม่ชัดเจนกว้างจนเกินไป ซึ่งก่อให้เกิดการตีความที่ไม่ชัดเจน ขึ้นมาได้ ขึ้นอยู่กับดุลพินิจในการตีความของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นไปได้ว่า ความตกลงระหว่างประเทศ ที่เกี่ยวข้องกับการค้าเสรี เขตศุลกากรร่วม หรือการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ หากมีขอบเขตการบังคับใช้ ที่ส่งผลกระทบในวงแคบหรือจำกัดเฉพาะส่วน หากศาลรัฐธรรมนูญมองว่า “ไม่ได้มีผลกระทบอย่าง กว้างขวาง” โดยไม่ได้สร้างผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม การค้า หรือการลงทุนในภาพรวมของประเทศ ย่อมไม่ถือเป็นหนังสือสัญญาสำคัญที่มีลักษณะตามองค์ประกอบ ของรัฐธรรมนูญ มาตรา 178 (Mamout, 2018) อนึ่ง คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 3/2560 ได้วินิจฉัยว่า “ร่างบันทึกความเข้าใจ (MOU) เรื่องการผ่านแดนสินค้าระหว่างไทย-กัมพูชา แม้จะมีสถานะเป็นหนังสือ สัญญาตามมาตรา 178 เนื่องจากเป็นข้อตกลงลายลักษณ์อักษรที่มุ่งผูกพันกันตามกฎหมายระหว่างประเทศ และมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับ “การค้าเสรี” ในลักษณะการอำนวยความสะดวกเพื่อจัดอุปสรรคทางการค้า ตามวรรคสามก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาแล้วพบว่าไม่มีข้อกำหนดเรื่องพิกัดอัตราภาษีหรือการจำกัดปริมาณ สินค้าที่มีนัยสำคัญ จึงถือเป็นสัญญาที่ “ไม่มีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม หรือการลงทุน อย่างกว้างขวาง” ด้วยเหตุนี้ ฝ่ายบริหารจึงสามารถดำเนินการได้โดยไม่ต้องขอความเห็นชอบจากรัฐสภา ตามมาตรา 178 วรรคสอง” (Constitutional Court Decision No. 3/2560, 2017)

ในส่วนของกรณีตามมาตรา 178 วรรค 4 นั้น แม้จะยังไม่มีกรณีการตรากฎหมายเฉพาะ เพื่อกำหนดวิธีการมีส่วนร่วมและการเยียวยา แต่ประชาชนย่อมสามารถใช้สิทธิแสดงความคิดเห็นได้ทันที ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 34 และมาตรา 25 วรรคสอง รับรองไว้ เนื่องจาก บทบัญญัติพื้นฐานกำหนดให้สิทธิเสรีภาพตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญมีผลบังคับใช้ได้ทันทีแม้ในสถานะ ที่ยังไม่มีการออกกฎหมายรองรับ อย่างไรก็ตามพระราชบัญญัติ ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม แห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2561 ในส่วนที่ 4 การจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะต้อง มีการถามความคิดเห็นประชาชนผู้มีส่วนได้เสีย ซึ่งสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 178 วรรค 4 (Enhancement and Conservation of National Environmental Quality Act (No. 2), 2018)

2.4 สนธิสัญญาที่มีผลเป็นการเข้าร่วมองค์การระหว่างประเทศและมีการโอนอำนาจหน้าที่บางประการ ในเรื่องนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มิได้บัญญัติไว้เหมือนรัฐธรรมนูญของประเทศสาธารณรัฐเช็ก เพราะด้วยความที่ยึดมั่นในความเป็นชาตินิยมและเคร่งครัดในอำนาจอธิปไตยของรัฐ ดังนั้น สนธิสัญญาที่มีผลเป็นการเข้าร่วมองค์การระหว่างประเทศและมีการโอนอำนาจหน้าที่บางประการให้แก่องค์การระหว่างประเทศ ในทำนองเดียวกันกับการเข้าเป็นสมาชิกสหภาพยุโรปของสาธารณรัฐเช็ก เป็นประเด็นที่ยังไม่สอดคล้องกับบริบททางนิติศาสตร์และสังคมของประเทศไทยในปัจจุบัน

2.5 อำนาจการป้องกันประเทศและการส่งกองกำลังไปปฏิบัติการนอกเขตแดนตามพันธกรณีระหว่างประเทศ ในเรื่องนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มิได้บัญญัติไว้เหมือนรัฐธรรมนูญของประเทศสาธารณรัฐเช็ก แม้จะมีการส่งทหารไทยไปปฏิบัติหน้าที่ภายใต้กรอบของสหประชาชาติอยู่หลายครั้ง ไม่ว่าจะเป็นกรณีสงครามเกาหลี กรณีสงครามอ่าวเปอร์เซีย กรณีจัดการทุ่นระเบิดในกัมพูชา กรณีเซี่ยลา เลโอน กรณีสโลวาเกีย กรณียูเครน ฯลฯ (Pivavatrnapanich, 2007) มีเพียงแต่ พระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม พ.ศ. 2551 “มาตรา 38 การใช้กำลังทหารในการปฏิบัติการทางเพื่อสันติภาพให้เป็นไปโดยความเห็นชอบของสภากลาโหม และเป็นไปตามมติของคณะรัฐมนตรี ในกรณีที่คณะรัฐมนตรีมีมติให้ใช้กำลังทหารในการปฏิบัติการตามวรรคหนึ่ง ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม โดยความเห็นชอบของสภากลาโหม มีอำนาจกำหนดหน่วยงานในกระทรวงกลาโหม และแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ทางทหาร รวมทั้งกำหนดอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ทางทหารนั้น เพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามมติคณะรัฐมนตรี” (Ministry of Defence Organization Act Section 38, 2008)

2.6 อำนาจศาลรัฐธรรมนูญไทยในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของสนธิสัญญาตามมาตรา 178 วรรค 5 นี้ ให้ศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของสนธิสัญญาโดยผู้เสนอเรื่องคือ คณะรัฐมนตรี และศาลรัฐธรรมนูญต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวัน ซึ่งมีข้อสังเกตว่า เสนอให้ศาลรัฐธรรมนูญ คือ คณะรัฐมนตรีที่เป็นฝ่ายบริหารเท่านั้น ซึ่งเป็นการตัดอำนาจของรัฐสภาซึ่งเป็นฝ่ายนิติบัญญัติในการยื่นเรื่องนี้ให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณา (Mamout, 2018)

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่องการทำหนังสือสัญญาระหว่างประเทศตามรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบระหว่างประเทศสาธารณรัฐเช็กและประเทศไทยโดยการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่า

1. บทวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายภายในสาธารณรัฐเช็กได้สร้างจุดเปลี่ยนสำคัญทางนิติศาสตร์ภายหลังยุคเปลี่ยนผ่านทางการเมือง โดยการละทิ้งทฤษฎีทวินิยมและหันมาปรับใช้ทฤษฎีเอกนิยมแบบโดยตรง ผ่านกลไกการอ้างถึงหรือการดึงมาใช้ ส่งผลให้สนธิสัญญาและบรรทัดฐานระหว่างประเทศกลายเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายภายในโดยสมบูรณ์ กระบวนทัศน์ใหม่นี้ไม่เพียงสะท้อนถึงการยอมรับหลักกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ (International customary law) เท่านั้น แต่ยังยกระดับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนให้มีพลวัตเหนือกว่ายุคอดีตประเทศเช็กโกสโลวาเกียที่มี

ระบอบการปกครองแบบเผด็จการคอมมิวนิสต์อย่างนัยสำคัญ ดังนั้นผู้วิจัยไม่เห็นสอดคล้องกับแนวทางของประเทศไทย ที่ยังยึดถือทฤษฎีทวินิยมอย่างเคร่งครัด (Strict dualism) ซึ่งจำกัดการบังคับใช้กฎหมายระหว่างประเทศไว้เพียงการตรากฎหมายอนุวัติการเท่านั้น ความตึงตัวทางทฤษฎีประกอบกับการขาดบทบัญญัติรับรองกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศอย่างเป็นรูปธรรม ก่อให้เกิดข้อจำกัดในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างทันทั่วที่ ผู้วิจัยจึงเสนอแนะว่าควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ โดยบัญญัติรับรองสถานะของกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศไว้โดยตรง เพื่อให้ระบบกฎหมายไทยสอดคล้องกับมาตรฐานสากลและหลักนิติรัฐอย่างแท้จริงและควรปรับแนวคิดเป็นแบบทฤษฎีพหุนิยม

2. บทวิเคราะห์เปรียบเทียบ อำนาจบัญชาการกองทัพและภารกิจทางทหารภายใต้หลักนิติรัฐ

ในมิติของการดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการสูงสุดของกองทัพ แม้สาธารณรัฐเช็กและประเทศไทยจะมีลักษณะทางโครงสร้างที่คล้ายคลึงกัน แต่ผู้วิจัยพบความแตกต่างอย่างนัยสำคัญในเชิงวัตถุประสงค์ของการใช้อำนาจ โดยรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็กจำกัดขอบเขตภารกิจไว้เพียง “การป้องกันประเทศ” (Defense) เท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานของกฎหมายระหว่างประเทศที่ห้ามการทำสงคราม รุกราน ในประเด็นนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าบทบัญญัติของประเทศไทยยังมีความย้อนแย้งกับมาตรฐานสากล เนื่องด้วยรัฐธรรมนูญไทยยังคงให้การรับรองสถานะของ “การทำสงคราม” ซึ่งขัดต่อหลักการในกฎหมายระหว่างประเทศ (UN Charter) อย่างชัดเจน ผู้วิจัยจึงเสนอแนะว่าควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมในส่วนนี้ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 เพื่อให้สะท้อนถึงเจตนารมณ์ในการรักษาความมั่นคงภายใต้หลักสันติภาพและการป้องกันบูรณภาพแห่งดินแดนภายใต้กรอบกฎหมายสากล นอกจากนี้ในประเด็น “การส่งกำลังพลไปปฏิบัติหน้าที่นอกราชอาณาจักร” ผู้วิจัยมีความเห็นสอดคล้องกับรูปแบบของสาธารณรัฐเช็ก ที่กำหนดให้ต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาในทุกกรณีเพื่อเป็นหลักประกันความโปร่งใส ซึ่งในจุดนี้รัฐธรรมนูญไทยกลับมีช่องว่างทางกฎหมาย โดยมิได้บัญญัติกลไกการตรวจสอบจากฝ่ายนิติบัญญัติไว้ให้ชัดเจน ผู้วิจัยจึงเสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 เพื่อสร้างระบบคานอำนาจและเสริมสร้างหลักนิติรัฐในการใช้อำนาจทางการทหารให้สามารถตรวจสอบได้อย่างเป็นรูปธรรม

3. บทวิเคราะห์เปรียบเทียบ กลไกการตรวจสอบความชอบของสนธิสัญญาและปัญหาความแน่นอนทางกฎหมาย

จากการศึกษาวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ ผู้วิจัยพบว่าแม้ทั้งสองประเทศจะมีหลักการตรวจสอบสนธิสัญญาโดยฝ่ายนิติบัญญัติที่คล้ายคลึงกัน แต่ในรายละเอียดกลับมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ โดยสาธารณรัฐเช็กได้วางระบบการจำแนกประเภทสนธิสัญญาที่ต้องได้รับความเห็นชอบไว้อย่างชัดเจน ควบคู่ไปกับการใช้กลไกการตรวจสอบก่อนการแสดงเจตนาผูกพัน ซึ่งสร้างความแน่นอนทางกฎหมายได้อย่างเป็นรูปธรรม ในประเด็นนี้ผู้วิจัยเห็นว่าบทบัญญัติของประเทศไทยยังมีข้อบกพร่องทางเทคนิคนิติศาสตร์ แม้รัฐธรรมนูญมาตรา 178 จะพยายามจำกัดขอบเขตของหนังสือสัญญาที่มีผลกระทบอย่างกว้างขวาง แต่บรรทัดฐานตามคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 3/2560 กลับส่งผลให้เกิดความคลุมเครือและสร้างสภาวะความไม่แน่นอนทางกฎหมายเพิ่มขึ้น เนื่องจากการพิจารณาต้องพึงพาการตีความรายกรณี จากศาลรัฐธรรมนูญเพียงอย่างเดียว จนกลายเป็นอุปสรรคต่อประสิทธิภาพในการดำเนินวิเทศব্য ผู้วิจัยจึงมี

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิรูปว่า ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา 178 วรรค 2 และ 3 โดยเปลี่ยนจากการใช้ถ้อยคำที่กว้างขวาง มาเป็นการระบุประเภทหนังสือสัญญาให้ชัดเจนตามหลักการแจกแจงรายการ เพื่อจัดปัญหาการตีความที่ไร้ขอบเขต เสริมสร้างดุลยภาพแห่งอำนาจระหว่างฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ และดำรงไว้ซึ่งหลักนิติรัฐที่มั่นคง

4. บทวิเคราะห์เปรียบเทียบ กลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนและประสิทธิภาพในการทำสนธิสัญญา จากการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบประเด็นการมีส่วนร่วมของประชาชน พบข้อแตกต่างสำคัญทางบทบัญญัติ โดยสาธารณรัฐเช็กจำกัดกลไกการรับฟังความคิดเห็นและการลงประชามติไว้เฉพาะกรณีที่มีนัยสำคัญยิ่งยวดอย่างการเข้าเป็นสมาชิกสหภาพยุโรปเท่านั้น ในประเด็นนี้ ผู้วิจัยไม่เห็นสอดคล้องกับบทบัญญัติของประเทศไทยตามมาตรา 178 วรรค 4 ที่กำหนดให้ต้องมีกฎหมายกำหนดวิธีการมีส่วนร่วมและมาตรการเยียวยาในลักษณะเป็นการทั่วไป ผู้วิจัยมีความเห็นเสนอแนะว่าควรพิจารณาตัดบทบัญญัติดังกล่าวออก เนื่องจากในเชิงนิติศาสตร์กลไกการตรวจสอบผ่านรัฐสภาซึ่งเป็นตัวแทนโดยชอบธรรมของประชาชน ควบคู่กับระบบการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญก่อนการให้สัตยาบันโดยศาลรัฐธรรมนูญ ถือเป็นมาตรการที่เพียงพอและเหมาะสมแก่การคุ้มครองประโยชน์สาธารณะแล้ว การคงไว้ซึ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมที่ซ้ำซ้อนในทุกกรณีตามมาตรา 178 วรรค 4 นอกจากจะเพิ่มขั้นตอนทางธุรการโดยไม่จำเป็นแล้ว ยังอาจส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศในเวทีการเมืองระหว่างประเทศอีกด้วย

5. บทวิเคราะห์เปรียบเทียบ เขตอำนาจศาลรัฐธรรมนูญและดุลยภาพในการตรวจสอบสนธิสัญญา จากการศึกษากระบวนการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของสนธิสัญญา ผู้วิจัยพบความแตกต่างอย่างนัยสำคัญในแง่ของ “เขตอำนาจศาล” และ “สิทธิในการเสนอคัด” โดยในสาธารณรัฐเช็ก ระบบกฎหมายมุ่งเน้นการตรวจสอบล่วงหน้าก่อนการแสดงเจตนาผูกพันพันธกรณีระหว่างประเทศเป็นการเฉพาะ ซึ่งเปิดกว้างให้ทั้งฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติมีอำนาจในการส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย อันเป็นการสร้างดุลยภาพแห่งอำนาจที่สมบูรณ์ ซึ่งในประเด็นนี้ผู้วิจัยเห็นว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ยังมีข้อบกพร่องในเชิงโครงสร้างการตรวจสอบ เนื่องจากมิได้บัญญัติขั้นตอนการยื่นเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาก่อนการให้สัตยาบันไว้อย่างชัดเจนและเป็นเอกเทศ อีกทั้งสิทธิในการเสนอคัดบัญญัติไว้เพียงแก่คณะรัฐมนตรีเท่านั้น ซึ่งในทัศนะของผู้วิจัยถือเป็นการจำกัดขอบเขตการตรวจสอบและตัดทอนบทบาทของฝ่ายนิติบัญญัติในการคุ้มครองความสูงสุดของรัฐธรรมนูญ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะเชิงปฏิรูปว่า ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 เพื่อกำหนดเขตอำนาจศาลรัฐธรรมนูญให้ครอบคลุมการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของสนธิสัญญาก่อนการให้สัตยาบันให้ชัดเจน และที่สำคัญยิ่งคือ ควรบัญญัติเพิ่มสิทธิให้ฝ่ายนิติบัญญัติ สามารถเข้าชื่อเพื่อส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยได้ เพื่อสร้างระบบคานอำนาจระหว่างฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติให้สอดคล้องกับหลักนิติรัฐและประชาธิปไตยแบบตัวแทน

เอกสารอ้างอิง

- Česká televize. (2008). **Ústavní soud rozhodl: Lisabonská smlouva není v rozporu s ústavou.** <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/domaci/ustavni-soud-rozhodl-lisabonska-smlouva-neni-v-rozporu-s-ustavou-167148>. (in Czech)
- Chatinakrob, T. (2025). **Public international law.** Thammasat University Press. (in Thai)
- Constitutional Court of the Kingdom of Thailand. (2000a). **Decision No. 33/2543.** https://www.constitutionalcourt.or.th/ewtadmin/ewt/occ_web/download/article/article_20220805175503.pdf (in Thai)
- Constitutional Court of the Kingdom of Thailand. (2017b). **Decision No. 3/2560.** https://www.constitutionalcourt.or.th/ewtadmin/ewt/occ_web/download/article/article_20210127103550.pdf (in Thai)
- Enhancement and Conservation of National Environmental Quality Act (No. 2), B.E. 2561 (2018). Royal Thai Government Gazette, **135**(27a), 1–11. <https://www.pcd.go.th/laws/11068/> (in Thai)
- Klíma, K., et al. (2009). **Komentář k Ústavě a Listině** (2. vyd.). Aleš Čeněk. (in Czech)
- Malenovský, J. (2008). **Mezinárodní právo veřejné: Jeho obecná část a poměr k jiným právním systémům, zvláště k právu českému** (5th ed.). Masarykova univerzita. (in Czech)
- Mamout, A. (2018). The jurisdiction of the Constitutional Court concerning the verification of important treaties under the Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2560 (2017). **Mae Fah Luang University Law Journal**, **1**(1), 57–82. <https://so08.tci-thaijo.org/index.php/MFULJ/article/view/92>. (in Thai)
- Ministry of Defence Organization Act, B.E. 2551 (2008). **Royal Thai Government Gazette**, **125**(26a), 1–25. <https://jag.mod.go.th/getattachment>. (in Thai)
- Mlsna, P., & Kněžínek, J. (2009). **Mezinárodní smlouvy v českém právu.** Linde. (in Czech)
- Nález Ústavního soudu ze dne 26. listopadu 2008, sp. zn. **PL. ÚS 19/08 (Lisabonská smlouva)** https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=PL-19-08_1. (in Czech)
- Nález Ústavního soudu ze dne 3. listopadu 2009, sp. zn. **PL. ÚS 29/09 (Lisabonská smlouva)** https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=PL-29-09_3. (in Czech)

- Novinky.cz. (2003a). **Špidla a Klaus podepsali smlouvu o vstupu do EU**. <https://www.novinky.cz/clanek/zahranicni-spidla-a-klaus-podepsali-smlouvu-o-vstupu-do-eu-255177>. (in Czech)
- Novinky.cz. (2009b). **Klaus podepsal Lisabonskou smlouvu**. <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-klaus-podepsal-lisabonskou-smlouvu-40241002>. (in Czech)
- Pivavatnapanich, P. (2007). The constitutional provisions relating to foreign affairs of state: **Collection of academic articles for the year 2007**. Thammasat University Press. (in Thai)
- Rozhodnutí prezidenta republiky o sjednávání mezinárodních smluv, č. 144/1993 Sb. (1993). <https://www.epravo.cz/top/zakony/sbirka-zakonu/sb/1993/144>. (in Czech)
- Saisoonthorn, J. (2009a). The conclusion of treaties under section 190 of the constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2550: **Collection of academic articles for the year 2007**. Thammasat University Press. (in Thai)
- Saisoonthorn, J. (2025b). **International law** (18th ed.). Winyuchon. (in Thai)
- Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Dohody mezi vládou České republiky a vládou Italské republiky o spolupráci v oblasti kultury, školství, vědy a techniky, č. 49/2017 Sb. m. s. (2017). https://mzv.gov.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/verejna_diplomacie/kultura_a_skolstvi/kulturni_dohody/index.html. (in Czech)
- Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Ujednání o spolupráci v oblasti školství a jazykového vzdělávání mezi Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy České republiky a Ministerstvem zahraničních věcí Francouzské republiky na léta 2012 a 2013, č. 75/2012 Sb. m. s. (2012). <https://www.epravo.cz/top/zakony/sbirka-zakonu/sm/2012/75>. (in Czech)
- Šimíček, V., Filip, J., Molek, P., Bahýřová, L., Podhrázký, M., Suchánek, R., & Vyhnánek, L. (2010). **Ústava České republiky: Komentář**. Linde. (in Czech)
- Šturma, P., Čepelka, Č., & Balaš, V. (2011). **Právo mezinárodních smluv**. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. (in Czech)
- Suriya, N. (2010a). Treaties in the Constitution. In **Achan Nop 65**. Duen Tula Printing House. (in Thai)
- Suriya, N. (2016b). **Lecture notes on international law**, vol. 2. Winyuchon. (in Thai)

- Tanchinwuttanakul, K. (2021). The impact of international investment agreements (IIAs) on management of state public services and concessions in Thailand. **Academic Journal Phranakhon Rajabhat University**, 12(1), 214–226. <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/AJPU/article/view/245217>. (in Thai)
- The Secretariat of the House of Representatives. (2019). **The objectives and section-by-section commentary of the Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2560 (2017)**. https://www.senate.go.th/assets/portals/93/fileups/253/files/article_20191021103453.pdf. (in Thai)
- Thirawat, C. (2025). **International law**. Winyuchon. (in Thai)
- Ústava České republiky, Ústavní zákon č. 1/1993 Sb. (1993). <https://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>. (in Czech)
- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. (1993). **Minulé neúčinné znění 28. 12. 1992 - 31. 12. 1992**. https://mmkv.cz/sites/default/files/dokuemnty/priloha_c_19_ustava_cr.pdf. (in Czech)
- Ústavní zákon č. 395/2001 Sb., Euronovela Ústavy České republiky. (2001). <https://www.epravo.cz/top/zakony/sbirka-zakonu/sb/2001/395>. (in Czech)
- Ústavní zákon č. 515/2002 Sb., o referendu o přistoupení České republiky k Evropské unii. (2002). <https://www.epravo.cz/top/zakony/sbirka-zakonu/sb/2002/515>. (in Czech)
- Wagnerová, E., Dostál, M., Langášek, T., & Pospíšil, I. (2007). **Zákon o Ústavním soudu**. ASPI. Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu. (1993). <https://www.epravo.cz/top/zakony/sbirka-zakonu/sb/1993/182>. (in Czech)
- Zákon č. 309/1999 Sb., o Sbírce zákonů a o Sbírce mezinárodních smluv. (1999). <https://www.epravo.cz/top/zakony/sbirka-zakonu/sb/1999/309>. (in Czech)
-